

Goran Gaber

**Patrick Boucheron: Kaj zmore zgodovina.
Nastopno predavanje na Collège de France 17. decembra 2015.
Ljubljana: Studia Humanitatis, 2018.
46 strani (ISBN: 978-961-6798-77-8), 10 EUR.**

»Paris, c'est la France, l'Occident, la Terre« je proti koncu svojega življenja zapisal Auguste Comte in dodal, da je to mesto »edina prestolnica resnično učinkovitih vzgibov« (Comte 1856: brez strani, v Labreure 2014: 124).

Dobro stoletje in pol kasneje je Pariz – ter z njim Francija, Zahod in celoten svet – v šoku. Leto 2015 se je začelo s tragedijo in končalo z grozoto: januarja pobjo novinarjev *Charlie Hebdo*, novembra pa, med drugim, morija v klubu *Bataclan*. Vzdušje je turbobno, misli zbegane in dejanja omahujoča. Lahko bi rekli, da sta v mestu, ki »predstavlja svet«, paralizirana tako um kot telo. V takih in podobnih trenutkih, ko zgodovina tako rekoč »obvisi v zraku«, je v naši kulturi v navadi, da si besedo vzamejo »veliki možje« s področja politike ter z njo pomirijo duha in v telesa ponovno vnesejo življenje. Uvodno predavanje Patricka Boucheron 17. decembra 2015 je s tega vidika torej zanimivo iz več razlogov: prvič, ker ne gre za besedo politika, temveč intelektualca, predstavnika ene najstarejših humanističnih ved na tem svetu; drugič, ker si ta besede ni vzel, ampak jo je dobil od *Collège de France*, ene najprestižnejših intelektualnih institucij na Zahodu; tretjič, ker si je ta beseda izrecno zadala cilj, da naslovi tako svojo vlogo kot svojo nalogo v zgodovinski situaciji, katere simptomatični izraz naj bi predstavljali nedavni tragični dogodki v Parizu.

Kaj torej v tem kontekstu *zmore zgodovina*? Boucheron, katerega delo je sicer posvečeno srednjemu veku in italijanski renesansi oziroma od izvolitve na *Collège de France* zgodovini oblasti v zahodni Evropi od 13. do 16. stoletja, nam svoj odgovor na to vprašanje ponudi nekako med vrsticami, to se pravi med izpolnjevanjem dolžnosti, ki ga taka izvolitev zahteva: med »zahvaljevanjem podpornikom« in »predstavitvijo svojih imenovanov«.

Za začetek bi lahko dejali, da zgodovinarji zaradi golega dejstva, da gre za dejavnost uma in razuma, stoji na pravi strani zgodovine, saj nam omogoča, da prek beleženja tega, kar je bilo, in razmislekov o tem, kaj nas je pripeljalo do tod, kjer smo sedaj, ubežimo ne-umni plitkosti neposrednega zavedanja sedanosti. Po tej plati se Patrick Boucheron vpisuje v dolgo tradicijo paradigme *Historia Magistra Vitae*, humanističnega razumevanja zgodovinarstva, ki v tej dejavnosti, od Cicera dalje vidi »časa pričo«, »spomina življenje« in »resnice luč« oziroma, na kratko, »življenja učiteljico«.

Toda tako kot mnoge velike paradigme je tudi ta enotna le od zunaj in enoznačna zgolj od daleč. Zgodovinski dogodki nam namreč sami na sebi ne povedo prav ničesar o stališču, ki naj bi ga v odnosu do njih zavzeli, oziroma o poduku, ki naj bi ga iz njih potegnili. Je »padec berlinskega zidu« v smislu začetka konca neke določene oblike družbene ureditve nekaj »dobrega« ali nekaj »slabega«? Najverjetneje se lahko vsi

strinjamo, da gre – če govorimo o koncu konkretnih političnih režimov, ki so v kali zati-rali razvoj in preprečevali obstoj tistih posameznikov in družbenih skupin, katerih način življenja se ni skladal z vnaprej načrtanimi vzorci večine – za pozitiven zgodovinski trenutek. Po drugi strani pa bo naše stališče do konca družbeno-politične alternative prevladujočemu (neo)liberalnemu modelu najbrž manj enoznačno: naj se iz omenjenega »padca« naučimo, kako socializem pokončati ali obdržati? Odvisno, mar ne?

Še sreča, da se v tej praktični negotovosti lahko prav vsi, tako »levi« kot »desni«, moderni subjekti poenotimo v klicu po »kritičnem odnosu« do realnosti in še sreča, da nam tu na pomoč lahko priskoči zgodovinopisje: »Zgodovinar, ki ne zna razburiti, bi se ukvarjal s prijazno in učeno disciplino, ki prav gotovo ugaja ljubiteljem in izobražencem, ni pa učinkovita v smislu kritične emancipacije,« pravi Boucheron (33). Nedvomno. Toda s čim natančno nas lahko zgodovinopisje razburi in na kakšen način lahko to razburjenje prispeva k naši kritični emancipaciji? Po Boucheronu je naloga zgodovinarja, da nas vznemiri s tem, da »spodkopava red, ki ga vsiljujejo kronologije«; s tem, da »vznemirja ustaljene identitete« (16), s tem, da pod vprašaj postavlja same kategorije, ki jih uporabljamo za razumevanje preteklosti: »Če preobrnemo domačnost v tujost, prispevamo k temu, da se omajejo gotovosti, na katere se v glavnem precej naivno zanašamo« (31).

Tovrstno razumevanje intelektualnega poklica je dandanes v humanistiki in družbo-slovju precej razširjeno in tudi povsem dobrodošlo, saj predstavlja protiutež nereflimirani reprodukciji (dominantnega) »vedenja« in (uporabnega) »znanja«. Kljub temu oziroma prav zato pa smo dolžni opozoriti, da lahko po drugi strani tudi samo postane precej problematično, če svojo dejavnost zvede na slepo ponavljanje velikih izrekov svojih očakov, kot so na primer Nietzsche, Bourdieu ali Foucault. Da je Boucheronu nekako najbližje slednji, je jasno tako iz naslova, ki si ga je izbral za svojo stolico (*Zgodovina oblasti ...*), kot tudi iz dejstva, da se njegovo uvodno predavanje začne in konča s cita-tom francoskega filozofa. Tako je na neki način precej presenetljivo, da ta konkretna intelektualna dediščina v njegovih razmislekih o vprašanju *Kaj zmore zgodovina?* ne odzvanja močnejše in jasnejše. Natančneje: je problematičen odnos med družbenimi vedami in javno sfero res mogoče razrešiti z odpovedjo »mrtvemu jeziku« (35), s katerim naj bi bile slednje obtežene? Mar ni jezik vedno zvezan z matricami razmerij oblasti, ki določajo veljavnost, slišnost in učinkovitost izjav, ki jih z njim oblikujemo? Še več, je ob priznavanju te temeljne zvezanosti vednosti in oblasti »verske« vojne res mogoče preimenovati v »državljske« zgolj v imenu »preprostosti« in »odmika od vzvišenih kategorij« (26)? Od zgodovinarja oblasti bi nedvomno lahko pričakovali, da tovrstno kategorialno rokado pospremi z vsaj shematičnim namigom o oblastnih razmerjih, ki jih s tem napada, če že ne o tistih, ki jih s tem varuje in podpira. Nazadnje, kako naj razumemo »foucaultovca«, ki v zgodovini ne samo vidi »znanost«, temveč celo brani njeno »znanstvenost« (35)?

Med mnoge zmožnosti zgodovinopisja spada tudi zavest o cikličnosti, o vzponih in padcih, o tistih obdobjih, kjer se zdi, da zgodovina »vre«, in o tistih, kjer na videz »miruje«. Čeprav je včasih to težko sprejeti, se intelektualno polje ne nahaja nekje izven zgodovine oziroma nad njo in je torej prav tako zaznamovano z bolj ali manj bogatimi obdobji. Francosko zgodovinopisje (npr. Le Goff), sociologija (npr. Bourdieu),

psihoanaliza (npr. Lacan), antropologija (npr. Lévi-Strauss), filozofija (npr. Foucault) iz obdobja neposredno pred našim nedvomno spadajo med bogatejša, zapuščajoč nam dediščino, za katero se zdi, da si je še nismo povsem prisvojili. Že res, da so omenjeni avtorji drug za drugim pretresali in s tem »vznemirjali« kategorialni aparat, s katerim mislimo svet, toda v naši trenutni vznemirjenosti ne smemo pozabiti, da je to pretresanje vedno spremljal razmislek ne samo o političnem pomenu njihovega konkretnega početja, ampak tudi o intelektualni dejavnosti in o akademskem polju na splošno. Če torej res želimo počastiti naše prednike ter s tem v misel in dejanja vpeljati zgodovino, je naša naloga nadaljevati tam, kjer so oni delo končali, to se pravi ob razbijanju gotovosti in obglavljanju idolov jasno povedati, zavoljo katere sedanjosti in v imenu katere prihodnosti zgodovino pišemo »s kladivom«. Zgodovina namreč ni samo preteklost in odgovor na vprašanje *Kaj zmore zgodovina?* se danes začne z zelo »preprostim« priznanjem: več.

Literatura

Labreure, David (2014): Auguste Comte, les positivistes et Paris. *Société de l'histoire de Paris et de l'île-de-France*, 141: 107-132. Dostopno prek: https://www.academia.edu/36269567/Auguste_Comte_les_positivistes_et_Paris_Bulletin_de_la_Soci%C3%A9t%C3%A9_de_lhistoire_de_Paris_et_de_l%C3%AEle_de_France_141e_ann%C3%A9e_-_2014 (18. 3. 2020).